

ปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์

ชลลดา พงศ์พัฒน์โยธิน¹

Chollada Pongpattanayothin

ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2557). *ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เกศกะรัต.

บทนำ

“อาจารย์” ตามความหมายที่บัญญัติไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) เป็นคำที่ใช้เรียกน้าหน้าชื่อบุคคลเพื่อแสดงความยกย่องว่ามีความรู้ในทางใดทางหนึ่ง ทำหน้าที่ในการสั่งสอนวิชาความรู้แก่ศิษย์หรือผู้เรียน

¹รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

การที่อาจารย์จะสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถได้นั้น อาจารย์ต้องหมั่นฝึกฝนพัฒนาตนให้มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ของตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอเช่นเดียวกัน เส้นทางพัฒนาตนเองอย่างเป็นรูปธรรมของอาจารย์ ได้ถูกกำหนดไว้ในประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560 (2560) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ “ให้เป็นช่องทางในการพัฒนาคุณภาพวิชาการและนวัตกรรมของประเทศ รวมทั้งครอบคลุมผลงานที่คณาจารย์ได้นำความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาของตนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม หรือประเทศ ตลอดจนผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาไทยก้าวสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำระดับนานาชาติ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ” นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2560) ยังได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน จำแนกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วย 2 มิติ คือ ความรู้ในศาสตร์สาขาวิชาของตน ความรู้ในศาสตร์การสอนและการเรียนรู้ องค์ประกอบด้านสมรรถนะ (Competencies) ประกอบด้วย 4 มิติ คือ การออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนพร้อมทั้งสามารถให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างสร้างสรรค์ องค์ประกอบด้านค่านิยม (Values) ประกอบด้วย 2 มิติ คือ คุณค่าในการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และธำรงไว้ซึ่งจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพอาจารย์ ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นที่อาจารย์ในระดับอุดมศึกษาจะต้องวางแผนการพัฒนาตนเองในแต่ละขั้นเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สมรรถนะ

และประสิทธิภาพตามที่กำหนด ซึ่งหนังสือเรื่อง “ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์” โดย ศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา พันธุ์เจริญ ได้รวบรวม เทคนิควิธีการที่จะให้อาจารย์นำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ ให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้

จุดประสงค์

หนังสือ “ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์” โดย ศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา พันธุ์เจริญ เขียนขึ้นโดยมีจุดประสงค์สำคัญสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อให้คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการผลิตผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะผลงานประเภทหนังสือหรือตำราที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเอง
2. เพื่อให้คณาจารย์เกิดแรงบันดาลใจและมีพลังกายพลังใจในการผลิตผลงานทางวิชาการอย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในการได้รับตำแหน่งทางวิชาการ
3. เพื่อให้เกิดการผลิตและเผยแพร่หนังสือหรือตำราที่มีคุณภาพสำหรับใช้ในการจัดการเรียนรู้แก่นิสิตนักศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

เนื้อหาสาระสำคัญ

เนื้อหาสาระสำคัญของหนังสือเรื่อง “ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์” โดยศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา พันธุ์เจริญ แม้ว่าผู้เขียนจะใช้คำว่า “ตำรา” แต่สามารถนำไปใช้กับงานเขียนทางวิชาการประเภทหนังสือหรือประเภทอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ เนื้อหาของหนังสือจำแนกออกเป็น 10 บท แต่ละบทมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

บทที่ 1 การสร้างวิญญูญาณเพื่อเขียนตำรา ในบทนี้กล่าวถึงภูมิหลังของผู้เขียนที่ช่วยหล่อหลอมให้เกิด “วิญญูญาณในการเขียนหนังสือ” คือ ผู้เขียนมีนิสัยรักการอ่านมาตั้งแต่วัยเยาว์ ทำให้มีประสบการณ์ในการอ่านหนังสือ

ทุกประเภทเป็นจำนวนมาก จนเกิดแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นในการเขียนสามารถพัฒนาจาก “ผู้อ่าน” เป็น “ผู้เขียน” ในที่สุด ผู้เขียนมีความปิติสุขเสมอที่ได้เขียน โดยกล่าวเป็นเชิงเปรียบเทียบว่า “การเขียนหนังสือเหมือนยาเสพติดไม่เคยเว้นแม้แต่วันหยุด” จุดประสงค์ของการเขียนหนังสือเพื่อ “สนองความต้องการของตนเอง” เท่านั้น ส่วนค่าลิขสิทธิ์ที่ได้รับเป็นกอบเป็นกำและตำแหน่งทางวิชาการถือว่าเป็น “ผลพลอยได้” และเหนืออื่นใดคือการมีลูกศิษย์ที่ไม่จำกัดเฉพาะในสถาบันของตนเท่านั้น แต่มีลูกศิษย์ผ่านการอ่านผลงานของผู้เขียนอีกมากมายทั่วประเทศ

บทที่ 2 การจัดชีวิตเพื่อเขียนตำรา ในบทนี้กล่าวถึงการจัดระบบชีวิตของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่มีภารกิจมากมายทั้งงานสอน งานวิจัย งานบริการวิชาการ งานทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม งานบริหาร รวมถึงงานส่วนบุคคลและครอบครัว ผู้เขียนได้เสนอเทคนิคและแนวทางในการบริหารจัดการองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเขียนผลงานทางวิชาการ ได้แก่ การจัดเวลา การจัดสังคม การจัดอารมณ์ การจัดสุขภาพ การจัดเครื่องมือ การจัดสถานที่ และการจัดคนช่วยทำงาน โดยต้องบริหารจัดการองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างสมดุล อาจจะต้องลดบทบาทการสังสรรค์เชิงสังคม ละความฟุ้งเฟ้อบางประการเพื่อเพิ่มเวลาการทำงาน หลีกเลี่ยงสิ่งที่ก่อให้เกิดอารมณ์ขุ่นมัว รักษาสุขภาพ โดยเฉพาะสมองและสายตาที่ต้องใช้งานหนักในการเขียนผลงาน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมเป็นสัดส่วน

บทที่ 3 การวางระบบเขียนตำรา ในบทนี้กล่าวถึงเทคนิคเฉพาะตัวของผู้เขียน ในการวางระบบก่อนเขียนผลงาน เช่น การเก็บเอกสารในแฟ้มแต่ละเรื่องอย่างเป็นระบบระเบียบ (อาจใช้แฟ้มที่มีลวดลายสีสันทที่ผู้เขียนชื่นชอบเพื่อสร้างสุนทรีในจิตใจ) การให้ผู้เรียนทดลองทำแบบฝึกหัดเพื่อทราบข้อบกพร่องและนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ การเริ่มเขียนผลงานวิชาการจากคำบรรยายของตนเองเพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอน การปรับเนื้อหา

จากตำราของต่างประเทศให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย การใช้เวลาช่วงปิดภาคเรียนมุ่งมั่นเขียนผลงานอย่างต่อเนื่องที่ละรายวิชาจนสำเร็จ (ไม่หยุดเขียนจนกว่าจะสำเร็จ) การคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์เนื้อหาสาระให้เป็นเอกลักษณ์ของตนเองแทนการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือตำราที่มีผู้เขียนไว้แล้วเพื่อหลีกเลี่ยงอิทธิพลการครอบงำทางความคิดจากตำราเล่มอื่น วิธีการนำเสนอเนื้อหาแทนใจผู้อ่านทำให้เข้าใจง่าย หมั่นปรับปรุงพัฒนาผลงานของตนเองให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ

บทที่ 4 การเขียนตำราให้น่าอ่าน ในบทนี้กล่าวถึงเทคนิคการเขียนโดยเน้นถึงความสำคัญของการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องตามหลักที่กำหนดไว้ในพจนานุกรม จำแนกรายละเอียดออกเป็นประเด็นด้านเนื้อหา ด้านการใช้ภาษา และด้านการอ้างอิงตามจรรยาบรรณ *ด้านเนื้อหา* เน้นการเขียนเนื้อหาให้กระชับตรงประเด็นตามหัวข้อที่กำหนด เรียงลำดับและจัดแบ่งเนื้อหาอย่างเหมาะสม ใช้ตัวเลขกำกับหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อยอย่างเป็นระบบ เนื้อหาเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และที่สำคัญคือผลงานต้องแทรกแนวคิดที่แสดงความเป็นตัวตนของผู้เขียน *ด้านการใช้ภาษา* ให้ระมัดระวังเรื่องการใช้คำสันธาน การใช้คำพุ่มเพื่อย การใช้คำซ้ำ การใช้เครื่องหมายวงเล็บ การเว้นวรรคประโยค การใช้เครื่องหมายวรรคตอน การใช้ไม้ยมก การใช้ไปยาลน้อย การใช้ลักษณะนาม การใช้ภาษาพูด การใช้ภาษารุนแรงไม่สุภาพ การกล่าวถึงบุคคล การใช้สำนวนต่างประเทศ *ด้านการอ้างอิงตามจรรยาบรรณ* เป็นการเน้นเรื่องการอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ศึกษาการเขียนผลงานที่ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ เขียนด้วยความคิดริเริ่มของตนเอง ในลักษณะการ “แต่งตำรา” ไม่ใช่การ “เรียบเรียงตำรา”

บทที่ 5 การใช้ศัพท์ให้สื่อได้ ในบทนี้กล่าวถึงการใช้ศัพท์บัญญัติและคำทับศัพท์ การใช้ศัพท์บัญญัติที่เป็นคำภาษาต่างประเทศให้ใช้ตามหลักราชบัณฑิตยสถานเป็นสำคัญ ยกเว้นกรณีคำศัพท์นั้นเป็นที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายหรือเป็นที่รู้จักมากกว่าที่บัญญัติไว้ในพจนานุกรม และให้วงเล็บ

คำศัพท์ภาษาต่างประเทศกำกับไว้ในการใช้ครั้งแรก เช่นเดียวกับการใช้คำทับศัพท์ ที่ให้ยึดตามหลักเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถาน แต่มีกรณียกเว้น เช่น คำที่นิยม ใช้อย่างแพร่หลายอยู่แล้ว คำที่ทับศัพท์แล้วมีความหมายเดียวกับภาษาไทย อาจต้องใส่วรรณยุกต์เพื่อให้แตกต่างจากความหมายในภาษาไทย และให้ใส่วงเล็บ คำภาษาต่างประเทศกำกับไว้ในการใช้ครั้งแรกเช่นกัน

บทที่ 6 การรักษาความสม่ำเสมอ ในบทนี้กล่าวถึงความสม่ำเสมอ ในการเรียบเรียงซึ่งในปัจจุบันโปรแกรมคอมพิวเตอร์สามารถช่วยให้การพิมพ์ สะดวกขึ้น ความสม่ำเสมอที่ควรคำนึงถึง ได้แก่ รูปแบบ (Font) และขนาดตัวอักษร (Size) ให้สม่ำเสมอกันตลอดทั้งเล่ม รูปแบบพิเศษ เช่น ตัวเอน ตัวหนา ชิดเส้นใต้ ต้องสื่อความหมายและใช้อย่างเหมาะสม ศัพท์บัญญัติ คำทับศัพท์ การใช้อักษร ตัวใหญ่ตัวเล็กให้เลือกใช้ตามหลักเกณฑ์อย่างสม่ำเสมอ การย่อหน้าหัวข้อ ระดับเดียวกันให้รักษาระยะเท่ากันอย่างสม่ำเสมอ การเว้นวรรคต้องระมัดระวัง การแยกคำห่างเกินไปโดยอัตโนมัติจากการพิมพ์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ศึกษาหลักเกณฑ์การเว้นวรรคคำ วลี หรือประโยค การกันหน้าและหลังให้ตรงกัน เพื่อความสวยงามแต่ต้องระมัดระวังการตัดคำท้ายบรรทัด (ผู้เขียนใช้ว่าการหักคำ) หากจำเป็นต้องแยกคำคนละบรรทัดควรใส่เครื่องหมายยัติภังค์ (-) กำกับไว้ด้วยการจัดช่องไฟระหว่างบรรทัดให้มีความสวยงามเหมาะสมและสม่ำเสมอ การพิมพ์ หัวข้อขอบทกำกับแต่ละหน้าควรตรวจสอบอย่างรอบคอบให้ตรงกับเนื้อหา ที่นำเสนอในบทนั้น การพิมพ์เนื้อหาหรือเนื้อในตั้งแต่สองสีขึ้นไปควรกำหนดสี อย่างเหมาะสมและมีความหมาย นอกจากนี้ ยังมีข้อควรระวังด้านการใช้ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการแก้ตัวสะกดอัตโนมัติ หรือการใช้คำสั่งแก้ไขอัตโนมัติ ซึ่งอาจทำให้กระทบกับเนื้อความส่วนที่ไม่ต้องการแก้ไขและทำให้ความหมาย ผิดเพี้ยนไป

บทที่ 7 การจัดระบบพิสูจน์อักษร ในบทนี้กล่าวถึงข้อควรระวังในการพิมพ์ จำแนกเนื้อหาออกเป็นประเด็นด้านการพิมพ์ผิด ขั้นตอนการพิสูจน์อักษร และความเรียบร้อยก่อนปิดเล่ม *ด้านการพิมพ์ผิด* ผู้เขียนให้ความสำคัญอย่างยิ่ง

โดยเฉพาะในกรณีที่พิมพ์จากต้นฉบับลายมือ เนื่องจากการผิดพลาดในการพิมพ์ เป็นส่วนที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด การพิมพ์ผิดพลาดจะทำให้ลดคุณค่าของผลงานทางวิชาการลง จึงควรตรวจสอบอย่างละเอียดก่อนการเผยแพร่ *ขั้นตอนการพิสูจน์อักษร* ควรอ่านบทวนอย่างน้อยสามรอบ รอบที่หนึ่งอ่านแบบเอาใจความหรือเนื้อหา รอบที่สองอ่านแบบพิจารณาตัวสะกดอย่างละเอียด รอบสุดท้ายอ่านแบบพลิกผ่านแต่ละหน้าเพื่อดูความสม่ำเสมอในการพิมพ์ หากมีกัลยาณมิตรช่วยอ่านผลงานด้วยจะช่วยลดความผิดพลาดลงได้อีก *ด้านความเรียบร้อยก่อนปิดเล่ม* กล่าวถึงการดำเนินการส่วนประกอบอื่นๆ ของตัวเล่ม ได้แก่ ปกนอก ปกใน หน้าสารบัญ เลข ISBN ข้อมูลสำนักพิมพ์ ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ ประวัติผู้เขียน เป็นต้น ซึ่งส่วนนี้ต้องมีการตรวจสอบอย่างพิถีพิถันเช่นเดียวกับส่วนเนื้อหา โดยคำนึงถึงทั้งด้านความถูกต้องและความสวยงามของภาพและสีที่ออกแบบไว้

บทที่ 8 การวางขั้นตอนการจัดพิมพ์ ในบทนี้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดพิมพ์ผลงานทางวิชาการ จำแนกเนื้อหาออกเป็นประเด็นด้านสำนักพิมพ์กับโรงพิมพ์ การดำเนินการจัดพิมพ์ และการพิมพ์โน้ตเพลง ด้านสำนักพิมพ์กับโรงพิมพ์ ผู้เขียนให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของสำนักพิมพ์ โรงพิมพ์ และผู้จัดทำหน้า ซึ่งผู้แต่งตำราหรือหนังสือสามารถพิจารณาเลือกแหล่งจัดพิมพ์หรือวิธีการตีพิมพ์ได้อย่างอิสระ อาจจะตีพิมพ์โดยใช้ทุนส่วนตัว หรือส่งให้สำนักพิมพ์ที่มีคณะกรรมการกลั่นกรองพิจารณาจัดพิมพ์ และสำนักพิมพ์จะเป็นผู้รับผิดชอบลงทุนค่าจัดพิมพ์และจัดทำหน้า ส่วนการจ่ายค่าลิขสิทธิ์แก่ผู้เขียนอาจเป็นแบบเหมาจ่ายหรือจ่ายตามยอดขาย *ด้านการดำเนินการจัดพิมพ์* ผู้เขียนได้เน้นย้ำอีกครั้งในเรื่องความประณีตในการตรวจสอบการพิมพ์ขั้นสุดท้าย ได้แก่ การเว้นวรรค การพิมพ์สัญลักษณ์เครื่องหมายวรรคตอนต่าง ๆ เช่น เครื่องหมายวงเล็บ เครื่องหมายคำพูด เครื่องหมายจุลภาค เครื่องหมายมหัพภาค การพิมพ์ตัวเลข การพิมพ์ตัวอักษรพิเศษ การพิมพ์เลขหน้า การนับเลขหน้า การหักคำ การเว้นวรรคตอนให้มีความสม่ำเสมอทั้งเล่ม *ด้านการพิมพ์โน้ตเพลง* เนื่องจากผู้เขียน

เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีจึงมีข้อเสนอแนะเทคนิคการพิมพ์โน้ตเพลงซึ่งเป็นสัญลักษณ์พิเศษเพื่อให้เกิดความถูกต้องและสวยงามอีกด้วย

บทที่ 9 การตลาด ในบทนี้กล่าวถึงเทคนิคในการทำให้ตำราหรือหนังสือได้รับความนิยมจากผู้ซื้อและผู้อ่าน โดยมีองค์ประกอบดังนี้ *การประชาสัมพันธ์* สามารถดำเนินการหลายช่องทาง เช่น การออกข่าวในงานเปิดตัวหนังสือ การออกข่าวในการประกวดหนังสือ การแจกจ่ายไปยังสื่อต่าง ๆ เป็นต้น *ชื่อหนังสือ* ควรตั้งชื่อให้ดึงดูดใจและน่าสนใจ อาจปรับเปลี่ยนให้แตกต่างจากแบบฉบับเดิมบ้างแต่ให้อยู่ในกรอบของความเป็นวิชาการ (ในกรณีเป็นตำรา) *สำนักพิมพ์* สำนักพิมพ์ที่มีชื่อเสียงมีส่วนทำให้ผลงานมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น *ด้านโรงพิมพ์* ช่วยในด้านคุณภาพความสวยงามของรูปเล่ม *ชื่อเสียงของผู้เขียน* เป็นส่วนสำคัญเมื่อชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับแล้วย่อมทำให้การตลาดประสบความสำเร็จ *ประวัติผู้เขียน* ควรใส่ประสบการณ์หรือผลงานเด่นที่ได้รับรางวัลเพื่อแสดงถึงความน่าเชื่อถือของผู้เขียนพร้อมแนบรูปถ่ายด้วย *คำนิยม* เป็นข้อเขียนที่แสดงถึงการรับรองคุณภาพจากบุคคลที่น่าเชื่อถือทำให้หนังสือมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น *จำนวนพิมพ์และครั้งที่พิมพ์* เป็นส่วนที่แสดงถึงความนิยมในเชิงการตลาด ยิ่งจำนวนพิมพ์และครั้งที่พิมพ์มากแสดงถึงได้รับการรับความนิยมมาก *ผู้จัดจำหน่าย* ควรเลือกผู้จัดจำหน่ายที่มีเครือข่ายกว้างขวางโดยมีเงื่อนไขที่น่าพอใจทั้งผู้เขียนและผู้จัดจำหน่าย *ของแถม* เป็นส่วนที่ช่วยเพิ่มคุณค่าและส่งเสริมการตลาดได้ด้วยเช่นกัน

บทที่ 10 การหาทางเพิ่มคุณค่าตำรา ในบทนี้กล่าวถึงวิธีการเพิ่มคุณค่าของตำราหรือหนังสือ โดยมีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ การพิสูจน์อักษร ต้องไม่มีที่ผิด บรรณาธิการควรเป็นผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในสาขาที่จะตรวจสอบ ตัวอักษรและภาพต้องมีความคมชัด ขนาดของหนังสือเหมาะสมกับเนื้อหา ราคาเหมาะสมกับคุณค่าของหนังสือไม่ถูกหรือแพงจนเกินไป ปกและสันปกควรมีความเด่นสะดุดตาน่าซื้อ หนังสือชุดเดียวกันควรออกแบบปกเป็นแนวเดียวกัน การเลือกใช้กระดาษคำนึงถึงความเหมาะสมกับเนื้อหาว่าจะใช้กระดาษแบบหนาแบบบางหรือแบบถนอมสายตา ตัวหนังสือควรอ่านง่าย

ถูกต้องตามหลักการเขียน การใช้เนื้อในแบบสองสี่ช่วยเพิ่มสีสันให้ตำราหรือหนังสือ น่าสนใจยิ่งขึ้น ภาพประกอบควรมีความชัดเจนและสอดคล้องกับเนื้อหา การเขียนคำนำควรแสดงให้เห็นเนื้อหาภาพรวมโดยสรุป หากมีแบบฝึกหัด ควรมีเฉลยแบบฝึกหัดไว้ท้ายเล่มเพื่อให้ผู้อ่านสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ภาคผนวกเป็นส่วนเสริมให้เนื้อหามีความครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เชิงอรรถ และบรรณานุกรมช่วยเพิ่มคุณค่าของหนังสือที่แสดงถึงการให้เกียรติเจ้าของผลงาน และการแนะนำแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม ดรชนีช่วยให้ค้นหาคำสำคัญได้สะดวก ทำให้หนังสือมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เนื้อหาโดยย่อควรเขียนสรุปให้น่าสนใจ ดึงดูดใจผู้อ่านและผู้ซื้อซึ่งมักเขียนไว้ที่ปกหลัง การลงโฆษณาอาจเป็นทั้งการช่วยเสริม หรือลดคุณค่าของหนังสือขึ้นอยู่กับประเภทของสิ่งที่นำมาโฆษณาหรือหน่วยงาน ที่โฆษณา ชื่อเสียงของสำนักพิมพ์และโรงพิมพ์มีส่วนช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับหนังสือ หรือตำรา การสร้างสรรค์เพื่อความแตกต่างเป็นการนำเสนอภาพ บทกลอน หรือสิ่งแปลกใหม่นอกเหนือจากเนื้อหาเพื่อสร้างความน่าสนใจยิ่งขึ้น การออกแบบ งานศิลป์เป็นส่วนที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับงานเขียนได้เช่นกัน

บทส่งท้าย ผู้เขียนให้ข้อคิดว่า “ตำราที่ดีต้องสร้างเสริมความเจริญงอกงาม แห่งสติปัญญาและความงดงามแห่งสติปัญญา” ควรเริ่มต้นจากการความต้องการ เขียนตำรามากกว่าความต้องการตำแหน่งทางวิชาการหรือค่าลิขสิทธิ์จากงานเขียน ความเป็น ศ หมายถึงทั้งความเป็น “ศาสตราจารย์” และความ “ศรัทธา” ซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการ

ภาคผนวก ในส่วนนี้เป็นการประมวลงานที่ผู้เขียนที่เคยเผยแพร่ ในวาระโอภาสต่างๆ จำนวน 4 บท นำเสนอในรูปแบบของการเล่าประสบการณ์ ตั้งแต่การเริ่มเขียนหนังสือ การเขียนหนังสือให้เป็นตำรา การเขียนหนังสือประเภท พจนานุกรมซึ่งใช้ชื่อว่า “กว่าจะสำเร็จเป็นพจนานุกรมดนตรี” และเส้นทาง ของการเป็นศาสตราจารย์ใช้ชื่อว่า “กว่าจะได้เป็นศาสตราจารย์” นอกจากนี้ ผู้เขียนยังเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์ของ “เส้นทางสู่ศาสตราจารย์” โดยให้ข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรมที่เป็นทั้งอุปสรรคและโอกาสเกี่ยวกับการทำผลงาน

ทางวิชาการ ได้แก่ ภาระงานของอาจารย์ การคำนวณภาระงาน การประกันคุณภาพ คุณภาพของผลงาน การสร้างบรรยากาศทางวิชาการ ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการวิจัยทางศิลปกรรม งานสร้างสรรค์ที่เป็นสมบัติของแผ่นดิน หัวข้อวิจัย การขอทุนวิจัย เมื่ออาจารย์ต้องทำงานบริหาร และการเน้นย้ำถึงเส้นทางสู่ศาสตราจารย์ (รวมถึงตำแหน่งทางวิชาการระดับอื่น ๆ ด้วย) ว่าต้องมีการวางแผน เป็นอย่างดี เมื่อได้รับตำแหน่งทางวิชาการแล้วก็ยังคงต้องผลิตผลงานทางวิชาการ อย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาระดับคุณภาพของตนเอง ประกอบกับมีกฎระเบียบ ของมหาวิทยาลัยที่กำหนดให้อาจารย์ต้องผลิตและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นสิ่งบังคับให้ต้องทำ แต่เหนืออื่นใดคือให้เปลี่ยนกระบวนทัศน์ ตนเองว่าตัวตั้งสำคัญคือการทำงานด้วยหัวใจ (ความสุข) ไม่ใช่ตำแหน่งหรือเงิน ลดการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ผู้เขียนให้แง่คิดว่า “การทำงานบริหารเพียงอย่างเดียว อาจเป็นการทำลายความสามารถด้านวิชาการได้อย่างง่ายและรวดเร็วที่สุด” ดังนั้น ผู้ที่มีตำแหน่งบริหารแม้มีภาระงานหนักก็ควรจัดสรรเวลาในการปฏิบัติ ภาระงานสอนและงานวิชาการอยู่เสมอ

คุณค่า

หนังสือ “ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์” โดย ศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา พันธุ์เจริญ มีคุณค่าในแง่มุมต่าง ๆ ตามรหัสอักษร S-U-C-C-E-S-S ที่หมายถึง “ความสำเร็จ” ดังนี้

1. S-Substantial **ความเป็นรูปธรรม** หนังสือเล่มนี้ให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับวิธีการขั้นตอนการจัดทำผลงานทางวิชาการโดยเฉพาะประเภทตำรา หรือหนังสืออย่างละเอียด ทำให้เห็นภาพพจน์อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม เป็นข้อเขียน เจิงปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้จริง สอดคล้องและตรงใจผู้อ่าน กลุ่มเป้าหมายหลักคืออาจารย์ในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากผู้เขียน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์สูงในการขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการจนสามารถ ดำรงตำแหน่งทางวิชาการในระดับสูงสุดคือศาสตราจารย์ ซึ่งข้อเขียนดังกล่าวนี้

สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำผลงานวิชาการเพื่อขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการได้ทุกระดับ โดยเฉพาะในตำแหน่งศาสตราจารย์เท่านั้น

2. U-Ultimate goal เป้าหมายสูงสุด หนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายสูงสุดในสายวิชาการของการเป็นอาจารย์ระดับอุดมศึกษา คือ ตำแหน่งศาสตราจารย์ แม้ว่าอาจจะดูเหมือนว่าเป็นสิ่ง “ไกลเกินเอื้อม” หรือ “เป็นไปได้ยาก” สำหรับอาจารย์บางคน แต่ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าเส้นทางนี้อาจไม่ได้ยากอย่างที่คิด เพียงแต่ขอให้มีความมุ่งมั่นในตนเอง มีความสม่ำเสมอ ซึ่งผู้เขียนได้ยกตัวอย่างแนวปฏิบัติของตนเองที่มีทั้งบทบาทด้านบริหารด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านครอบครัว แต่สามารถบริหารจัดการชีวิตได้อย่างสมดุล ซึ่งทุกคนสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการได้

3. C-Completeness ความสมบูรณ์ หนังสือเล่มนี้มีความสมบูรณ์ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ความสมบูรณ์เชิงปริมาณคือมีเนื้อหาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ตั้งแต่ขั้นแรกของการเริ่มเขียนผลงานทางวิชาการคือการสร้างจิตวิญญาณหรือแรงบันดาลใจจนสิ้นสุดกระบวนการคือการตีพิมพ์เผยแพร่สู่ท้องตลาด ส่วนความสมบูรณ์เชิงคุณภาพนั้นเห็นได้จากชื่อเสียงเกียรติประวัติ และผลงานเชิงประจักษ์ของผู้เขียน จำนวนความนิยมของผู้อ่านหนังสือเล่มนี้ที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นครั้งที่ 3 รวมจำนวนทั้งสิ้น 4,500 เล่ม ซึ่งถือได้ว่าอยู่ในเกณฑ์สูงสำหรับมาตรฐานการตีพิมพ์หนังสือในประเทศไทย

4. C-Circumspection ความละเอียดรอบคอบ หนังสือเล่มนี้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดทำผลงานทางวิชาการอย่างละเอียดทุกขั้นตอน พร้อมเกร็ดความรู้สึกละเอียดเพื่อให้ผู้จัดทำมีความรอบคอบและเกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด โดยเฉพาะด้านการพิมพ์ การใช้ภาษา การพิสูจน์อักษร ที่ผู้เขียนเน้นย้ำให้ใช้ความระมัดระวังและรอบคอบอย่างยิ่ง เนื่องจากตำราหรือหนังสือเป็นสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง หากเกิดข้อผิดพลาดจากการขาดความละเอียดรอบคอบแล้ว อาจสร้างความไม่น่าเชื่อถือแก่ผู้อ่าน และอาจส่งผลต่อการประเมินเพื่อขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการด้วยเช่นกัน

5. E-Encouragement การให้กำลังใจ หนังสือเล่มนี้ช่วยสร้างกำลังใจ และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อ่านเป็นอย่างดี ซึ่งผู้เขียนได้ยกตัวอย่างวิถีปฏิบัติ ของตนเองที่เขียนหนังสืออย่างต่อเนื่องทุกวันและเขียนอย่างมีความสุข โดยเปรียบเทียบว่า “การเขียนหนังสือเหมือนยาเสพติด” โดยแนะนำให้เขียนเสมือน เป็น “กิจวัตรประจำวัน” เช่นเดียวกับการรับประทานอาหาร หรือ การอาบน้ำ ไม่สร้างความเครียดในการเขียนให้ถือว่าการเขียนเป็น “ทักษะทางธรรมชาติ” ของอาจารย์ทั้งมวล โดยเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวคือการเขียนสิ่งที่บรรยายในห้องเรียน เพื่อรวบรวมเป็นเอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอน และพัฒนาสู่ตำรา ในที่สุด วิธีคิดในการเขียนอย่างมีความสุขคือตั้งเป้าหมายหลักว่าเขียนผลงาน ด้วยหัวใจที่ต้องการเผยแพร่ ส่วนตำแหน่งทางวิชาการหรือทรัพย์สินเงินทองนั้น เป็นผลพลอยได้ ผู้เขียนได้สร้างแรงบันดาลใจโดยกล่าวถึงความรู้สึกปลาบปลื้มยินดี เมื่อได้เห็นตำราหรือหนังสือเล่มแรกวางแผงในศูนย์หนังสือ

6. S-Simplicity ความเรียบง่าย หนังสือเล่มนี้ใช้ภาษากึ่งแบบแผน อย่างเรียบง่ายในลักษณะของการเล่าประสบการณ์ตรงของผู้เขียน ทำให้เข้าใจง่าย และเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่านอย่างแท้จริง อ่านแล้วเกิดความรู้สึกคล้อยตาม เนื่องจากอยู่ในบริบทเดียวกันกับผู้เขียน การจัดแบ่งเนื้อหาออกเป็นบทสั้น ๆ ทำให้อ่านแล้วไม่น่าเบื่อเหมาะสมกับสังคมปัจจุบันที่บุคคลมักนิยมอ่านเนื้อหา ที่สั้นกระชับ การเรียบเรียงเป็นไปตามลำดับขั้นตอนการเขียนตำราหรือหนังสือ อย่างเป็นระบบ สามารถนำไปปฏิบัติตามได้ ประกอบกับรูปลักษณ์ของเล่ม มีขนาดกระทัดรัดแบบฉบับกระเป๋า ทำให้สะดวกในการพกพานำไปอ่าน ในที่ต่าง ๆ ได้

7. S-Sustainability-ความยั่งยืน หนังสือเล่มนี้นอกจากจะนำเสนอ แนวทางเพื่อนำไปสู่ตำแหน่งทางวิชาการแล้ว ยังได้นำเสนอแนวทางหลังจาก การได้รับตำแหน่งทางวิชาการอีกด้วย ดังที่ผู้เขียนได้เน้นย้ำเสมอว่าให้ตระหนัก ถึงแก่นแท้ของการผลิตผลงานวิชาการว่าให้เขียน “ด้วยหัวใจที่ต้องการเขียน เขียนให้เป็นกิจวัตร จนกลายเป็นธรรมชาติ” ดังนั้น ตำราหรือหนังสือที่ได้นำเสนอ

ข้อกำหนดตำแหน่งทางวิชาการแล้ว ควรมีการพัฒนาปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ นอกจากนี้ ในฐานะของการเป็นอาจารย์ระดับอุดมศึกษาควรต้องมีผลงานทางวิชาการเพื่อเผยแพร่อย่างต่อเนื่องอย่างน้อยปีละ 1 เรื่อง เพื่อรักษาศักยภาพทางวิชาการของตนเอง ซึ่งผลพลอยได้ที่ยั่งยืนคือความเป็นเอตทัคคะในศาสตร์ของตนเอง ผลงานตำราหรือหนังสือที่ตีพิมพ์เผยแพร่ออกไปจะทำให้เป็นที่รู้จักในแวดวงวิชาการ มีลูกศิษย์ผ่านผลงานตำราหรือหนังสือทั่วทุกสารทิศ ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจสูงสุดในฐานะของการเป็น “ต้นแบบ” หรือ “แม่พิมพ์พ่อพิมพ์” ของชาติ ส่วนผลงานทางวิชาการดังกล่าวจะเป็นที่ปรากฏในแวดวงวรรณกรรมอย่างยั่งยืนต่อไป

คุณค่าของหนังสือเรื่อง “ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์” โดย ศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐา พันธุ์เจริญ จำแนกตามรหัสอักษร S-U-C-C-E-S-S สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 คุณค่าของหนังสือจำแนกตามรหัสอักษร S-U-C-C-E-S-S

(ณัฏฐา พันธุ์เจริญ, 2557)

บทสรุป

หนังสือ *ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์* โดย ศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา พันธุ์เจริญ เป็นหนังสือที่สามารถ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา อาจารย์ในระดับอุดมศึกษาหรือผู้ที่ต้องการจัดทำผลงานทางวิชาการ ได้อย่างแท้จริง “เข้าใจ” คือการเข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็น ในการจัดทำผลงานทางวิชาการของอาจารย์ที่อาจจะประสบปัญหาและอุปสรรค จากภาระงาน ระเบียบ ข้อบังคับ ที่บีบบังคับให้ต้องดำเนินการ “เข้าถึง” คือการเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของอาจารย์และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ สู่ผู้อ่านอย่างตรงประเด็น “พัฒนา” คือความสามารถในการกระตุ้นส่งเสริม พลังกายพลังใจให้อาจารย์ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็น ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องการเนื่องโดยมีผู้เขียนเป็นต้นแบบที่ดี โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าหากอาจารย์มีความรู้ความสามารถแล้ว ก็จะสามารถถ่ายทอดความรู้ความสามารถนั้นสู่การพัฒนาผู้เรียนและเป็นไป ตามเจตนารมณ์ของการจัดทำผลงานทางวิชาการที่ว่า “ให้เป็นช่องทางในการพัฒนา คุณภาพวิชาการและนวัตกรรมของประเทศ รวมทั้งครอบคลุมผลงานที่คณาจารย์ ได้นำความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาของตนมาใช้ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชน สังคม หรือประเทศ ตลอดจนผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาไทย ก้าวสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำระดับนานาชาติและเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศ” แม้ว่าการจัดทำผลงานทางวิชาการอาจต้องใช้ ความมีวิริยะอุตสาหะอย่างสูง แต่ผลที่ได้รับย่อมนำมาซึ่งเกียรติภูมิอย่างสูงในชีวิต เช่นเดียวกัน ดังคำกล่าวของปรีชญาเมธีโบราณที่ว่า “ความอดทนเป็นสิ่งขมขึ้น แต่ผลที่ได้มักหวานขึ้นเสมอ” (Patience is bitter but its fruit is sweet-Jean-Jacques Rousseau)

เอกสารอ้างอิง

ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2557). *ชวนอาจารย์เขียนตำรา ตอน เส้นทางสู่ศาสตราจารย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เกศกะรัต.

ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560. (2560, 31 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 265 ง, น. 43-55.

ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (2556). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). *แนวทางการส่งเสริมคุณภาพ การจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.